

An Analysis of Noise Pollution Law with an Emphasis on Recent Developments and the Implementation of Acoustic Justice

Milad Yahyaei Semnan*

Master's Student in Environmental Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Abstract

One of the aspects of the “right to a healthy environment,” as a crucial and fundamental human right, is ensuring the physical and mental security of human beings against any abnormal and non-standard environmental noises. In this regard, almost all countries have sought to standardize these sounds and, by enacting general and specific laws in this area, have attempted to cover this type of pollution to take an effective step towards realizing acoustic justice and promoting the psychological peace of individuals within society. However, the existing laws and executive regulations in this field face shortcomings in some cases regarding the full coverage of this problem; shortcomings that, on the one hand, require reflection and, on the other hand, necessitate reform and improvement to an optimal level. The present study, using a descriptive-analytical method and relying on library resources and documents, examines the legislative evolution of these issues and its pathology. The research findings indicate that specific laws related to noise pollution and relevant executive regulations, in order to move towards the realization of acoustic justice, require the redefinition of certain concepts, the utilization of cultural capacities, attention to social custom, and the consideration of economic factors as effective tools. Such an approach can, on the one hand, prevent the violation of the rights of vulnerable citizens, and on the other hand, pave the way for the practical realization of the right to a healthy environment.

Keywords: right to a healthy environment, acoustic justice, noise pollution law, executive regulations, noise standards, culture, custom

Received: 26/December/2026

Accepted: 19/February/2026

eISSN: 2783-4204

ISSN: 2783-3631

تحلیلی بر حقوق آلودگی صوتی با تأکید بر تحولات اخیر و اجرای عدالت آکوستیک

میلاد یحیایی سمنان* | دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق محیط‌زیست، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

یکی از حقوق «حق بر محیط‌زیست سالم» به‌عنوان یکی از حقوق مهم و بنیادین بشر، تأمین امنیت جسمی و روانی انسان در برابر هرگونه اصوات ناهنجار و غیراستاندارد محیطی است. در این راستا، قریب به اتفاق کشورها در صدد استانداردسازی این اصوات برآمده و با وضع قوانین عادی و خاص در این حوزه، تلاش کرده‌اند این نوع از آلودگی‌ها را تحت پوشش قرار دهند تا گامی مؤثر در جهت تحقق عدالت آکوستیک و ارتقای آرامش روانی افراد در بستر جامعه بردارند. با این حال، قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی موجود در این حوزه در برخی موارد با کاستی‌هایی در پوشش کامل این معضل مواجه هستند؛ کاستی‌هایی که از یک سو نیازمند تأمل و از سوی دیگر مستلزم اصلاح و ارتقا به سطح مطلوب می‌باشند. پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع و اسناد کتابخانه‌ای، به بررسی سیر تقنینی این مباحث و آسیب‌شناسی آن پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که قوانین خاص مربوط به آلودگی صوتی و آیین‌نامه‌های اجرایی مرتبط، برای حرکت به سوی تحقق عدالت آکوستیک نیازمند بازتعریف برخی مفاهیم و بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی، توجه به عرف اجتماعی و در نظر گرفتن عوامل اقتصادی به‌عنوان ابزارهای مؤثر هستند. چنین رویکردی می‌تواند از یک سو از تضییع حقوق شهروندان آسیب‌پذیر جلوگیری کند و از سوی دیگر، زمینه‌ی تحقق عملی حق بر محیط‌زیست سالم را فراهم آورد.

کلیدواژه‌ها: حق بر محیط‌زیست سالم، عدالت آکوستیک، حقوق آلودگی صوتی، آیین‌نامه‌های اجرایی، استانداردهای صوتی، فرهنگ، عرف

مقدمه

با رشد روزافزون جمعیت شهری و گسترش ابعاد صنعتی در عصر حاضر، شاهد انواع مختلفی از آسیب‌های زیست‌محیطی هستیم. در این میان، آلودگی هوا به دلیل افزایش گازهای گلخانه‌ای، فعالیت‌های گسترده‌ی صنعتی، الگوی نادرست کشاورزی سنتی، جنگل‌زدایی و کاهش جاذب‌های طبیعی کربن، همواره در کانون توجه رسانه‌ها و سازمان‌های محیط‌زیستی قرار داشته است. اما، نوع دیگری از آلودگی‌ها که به‌سادگی قابل مشاهده نیست، ولی تأثیری عمیق و بلندمدت بر امنیت روانی انسان‌ها دارد، آلودگی صوتی است.

در سال‌های اخیر، توجه به ابعاد حقوقی معضلات زیست‌محیطی در دستور کار سیاست‌گذاران، نهادها و سازمان‌های مختلف قرار گرفته است. حق بر محیط‌زیست سالم به‌عنوان اصل نخست در «اعلامیه ریو» و همچنین حق بر استراحت در ماده‌ی ۲۴ «اعلامیه جهانی حقوق بشر» و در زمره‌ی نسل سوم حقوق بشر یا همان حقوق همبستگی، مؤید همین اهمیت است.

اصوات ناهنجار و مزاحم، آثار زیان‌بار و گاه جبران‌ناپذیری بر سلامت جسمانی و روانی انسان‌ها بر جای می‌گذارند. از این رو، یکی از بزرگ‌ترین دغدغه‌های کشورهای برخوردار از رفاه اجتماعی بالا، تقنین قوانین نوین و کارآمد در مقابله با آلودگی صوتی است. در این میان، پرسش‌هایی بنیادین مطرح می‌شود: آیا این قوانین توانسته‌اند عدالت آکوستیک را محقق سازند؟ آیا استانداردهای موجود، چارچوبی مناسب برای حمایت از حقوق بنیادین انسان‌ها، به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر، فراهم می‌آورند؟ آیا آیین‌نامه‌های اجرایی فعلی در تضمین این حقوق اثربخش عمل کرده‌اند؟

پژوهش حاضر با تمرکز بر سیر تقنین قوانین مرتبط با آلودگی صوتی و آیین‌نامه‌های اجرایی مربوطه، ضمن تبیین مفهوم عدالت آکوستیک، در صدد است این قوانین را در عرصه‌ی داخلی و بین‌المللی تحلیل کرده و چالش‌ها، نقاط قوت و ضعف آنها را ارزیابی نماید. همچنین، کوشیده شده است تا مسیر تحول قوانین ایران در این حوزه با الزامات عدالت آکوستیک هم‌راستا و هم‌گام شود.

پیشینه پژوهش

مطالعات و فعالیت‌های تحقیقاتی مرتبط با آلودگی صوتی، به‌ویژه به‌صورت موردی در سطح استان‌ها و کلان‌شهرها، به شکلی گسترده انجام شده است. همچنین، مفهوم عدالت آکوستیک پیش‌تر بیشتر در حوزه‌های مهندسی شهری، عمران و معماری مورد توجه قرار گرفته است؛ با این حال، بررسی آن از منظر حقوق آلودگی صوتی نسبتاً محدود بوده است.

از منظر حقوقی و تخصصی، برخی از محققان و صاحب‌نظران پیش‌تر پژوهش‌هایی مرتبط با موضوع حاضر انجام داده‌اند که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

مشهدی در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و شناسایی جنبه‌های حقوقی آلودگی صوتی (از قواعد داخلی تا تلاش‌های بین‌المللی)» به بررسی حقوقی آلودگی صوتی پرداخته است. در این مقاله، آیین‌نامه سابق مرتبط با قانون منسوخ «نحوه جلوگیری از آلودگی هوا» مصوب ۱۳۷۴ مورد تحلیل قرار گرفته و با بهره‌گیری از رویکرد تطبیقی، تلاش شده است درک دقیق‌تری از این موضوع حاصل شود (مشهدی، ۱۳۸۶).

غفاری نیز در مقاله‌ای با عنوان «مسئولیت‌های مدنی و کیفری آلودگی صوتی» به بررسی مبانی و نظریه‌های مسئولیت اشخاص در زمینه‌ی انتشار آلودگی صوتی پرداخته و با استناد به قواعد حقوقی و کیفری، ابعاد مختلف این معضل را تحلیل کرده است (غفاری چراتی و برزمینی، ۱۳۹۵).

روش تحقیق

پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع حقوقی انجام شده است. در این راستا، با مراجعه به محشای قوانین، همچنین مقالات معتبر داخلی و خارجی مرتبط با موضوع، داده‌های پژوهش گردآوری شده‌اند. جامعه آماری شامل حقوق‌دانان و دکترین حقوقی فعال در این حوزه بوده و روش نمونه‌گیری نیز مبتنی بر مراجعه به کتابخانه‌ها و پایگاه‌های الکترونیکی معتبر است.

در مرحله‌ی نخست، سیر تقنینی قوانین گذشته و فعلی مرتبط با این حوزه مورد بررسی قرار گرفته و با تحلیل نقاط قوت و ضعف آن‌ها، تلاش شده است آسیب‌ها و چالش‌های موجود شناسایی شوند. در مرحله‌ی بعد، با اتخاذ نگرشی نوین، موضوعات و مصادیق عینی و تجربیات خارجی با قوانین و آیین‌نامه‌های اجرایی موجود تطبیق داده شده‌اند تا در نهایت، گامی مؤثر در مسیر تحقق عدالت آکوستیک برداشته شود.

کلیات

مفهوم آلودگی صوتی امروزه، به‌ویژه در جوامع شهری و پرجمعیت، چنان برای انسان معاصر شناخته شده است که با اندکی سکوت، به‌راحتی می‌توان با توجه به صداهای مزاحم و ناخواسته‌ی پیرامون، این مفهوم را درک کرد و ضرورت ضابطه‌مند شدن آن توسط قانون‌گذار را امری حیاتی دانست. طبیعی است که با افزایش جمعیت، میزان آلودگی صوتی نیز به‌صورت تصاعدی افزایش می‌یابد. به همین دلیل، کشورها در پی ایجاد چارچوب‌های قانونی مناسب برای حمایت از آسایش و رفاه عمومی هستند.

قابل ذکر است که آستانه‌ی تحمل شنوایی انسان معمولی حدود ۱۳۰ دسی‌بل^۱ است، در حالی که صداهای با شدت بالاتر از ۷۰ دسی‌بل به‌طور معمول آزاردهنده محسوب می‌شوند. آثار آلودگی صوتی را می‌توان به دو دسته‌ی مستقیم و غیرمستقیم تقسیم کرد:

- آثار مستقیم؛ شامل بروز مشکلاتی مانند کاهش شنوایی، ناشنوایی و ضعف سلول‌های عصبی در اندام‌های شنوایی و کاهش قدرت تحریک آن‌ها هستند.
- آثار غیرمستقیم که در بلندمدت و به‌صورت تدریجی ایجاد می‌شوند؛ شامل کم‌حوصلگی، اختلال خواب، اضطراب، پرخاشگری، سرگیجه و مشکلات روانی دیگر هستند.

نکته‌ی بسیار مهم آن است که گرچه در ظاهر، اصوات مشابه بر همه‌ی افراد جامعه تأثیر یکسانی دارند، اما در واقع افراد آسیب‌پذیر، مانند نوزادان، سالمندان، مبتلایان به اختلالات سایکوتیک و عصبی و افراد دارای اختلال اوتیسم، بسیار بیشتر از سایرین تحت تأثیر این نوع آلودگی قرار می‌گیرند. آستانه‌ی تحمل شنوایی این افراد پایین‌تر از حد معمول است. بنابراین، بدیهی است که قوانین مرتبط با آلودگی صوتی باید چتر حمایتی گسترده‌تری بر تمامی اقشار جامعه، به‌ویژه افراد آسیب‌پذیر، بگسترانند.

بر اساس گزارش‌های سازمان جهانی بهداشت آلودگی صوتی، به‌ویژه نویز ناشی از ترافیک، موجب اختلال خواب، افزایش استرس، ایجاد بار فیزیولوژیک، مشکلات قلبی و عروقی، بالا رفتن فشار خون و حتی افزایش احتمال ابتلا به دیابت می‌شود (World Health Organization, 2018). افزون بر این، پژوهش‌های اخیر در حوزه‌ی سلامت اعصاب و روان نشان داده‌اند که قرار گرفتن مداوم در معرض نویزها، می‌تواند اختلالات دوقطبی، مشکلات رفتاری، افسردگی و در موارد شدید حتی افزایش خطر خودکشی را به همراه داشته باشد.

۱. واحد اندازه‌گیری صوت است. کشورها با استفاده از این ابزار در قوانین خودشان چارچوب‌گذاری می‌نمایند.

ابعاد گسترده‌ی آسیب‌زایی آلودگی صوتی چنان افزایش یافته است که برخی آن را «طاعون مدرن»^۱ نامیده‌اند (Goines & Hagler, 2007). این تعبیر نیز بسیار قابل تأمل است، زیرا همان‌گونه که بیماری طاعون با تراکم جمعیتی ارتباط مستقیم دارد، آلودگی صوتی نیز زیست اجتماعی انسان‌ها و حیوانات را به صورت مشترک مختل می‌کند. البته، این دسته از نویسندگان معتقدند که آلودگی صوتی نیز بخشی از آلودگی هوا است.

صداها‌ی ناشی از حالت آیرودینامیک هواپیماها نیز مخصوصاً در ارتفاعات پایین، به دلیل فشردگی و شکافتن مولکول‌های هوا باعث انتشار این مدل آلاینده می‌شوند. طبیعتاً اگر موتور هواپیما از نوع جت باشد، صدای بیشتری نیز تولید می‌کند. این امر در جنگنده‌ها و هواپیماهای نظامی کاملاً مشهود است (حیایی، ۱۳۹۶).

تأثیر آلودگی صوتی بر حیات وحش نیز بسیار قابل توجه است. در آزمایشی که توسط گروهی از محققان انجام شد، تأثیر صداها‌ی محیطی بر کوچک‌ترین نیازهای غریزی جانوران بررسی گردید. نتایج نشان دادند که بسیاری از گونه‌های جانوری، از جمله دوزیستانی مانند قورباغه‌ها در فرایندهای تولیدمثل و تغذیه و نیز پرندگان، خزندگان و پستانداران خشکی و دریایی، به شدت از نویزهای محیطی تأثیر می‌گیرند. این یافته‌ها بیانگر آن هستند که آلودگی صوتی، سلامت اکوسیستم را به طور جدی تهدید می‌کند (Erbe & Thomas, 2022).

آلودگی صوتی همچنین می‌تواند به طور جدی حیات آبریزان را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به اینکه امواج صوتی در محیط آب به مراتب سریع‌تر و گسترده‌تر از خشکی منتشر می‌شوند، دامنه‌ی تأثیر آن‌ها نیز بیشتر است. افزون بر این، بسیاری از آبریزان از ساختارهای فیزیولوژیکی حساس‌تری نسبت به موجودات خشکی برخوردار هستند. در نتیجه، آلودگی صوتی می‌تواند پیامدهایی همچون اختلال در برقراری ارتباط میان گونه‌ها، اختلال در فرایند جفت‌یابی، کاهش نرخ بقا و در نهایت، در مقیاسی گسترده‌تر، اختلال در چرخه‌ی اکوسیستم‌های آبی و کارکرد طبیعی زیست‌بوم‌های دریایی را به همراه داشته باشد (شفیعی ثابت، ۱۳۹۷).

۱- مفهوم‌شناسی

۱-۱- صوت

بر اساس مستندات قانونی، صوت به امواج طولی ناشی از ارتعاش سریع اجسام و مواد، اعم از جامد، مایع یا گاز، گفته می‌شود. در بحث آلودگی صوتی محیطی، صوت به معنای هر صدای ناخواسته در محیط‌زیست است که می‌تواند تهدیدی جدی برای سلامت جسمی و روانی انسان محسوب شود (Goines & Hagler, 2007). در این تعریف، صوت به‌عنوان بخشی از آلودگی هوا در نظر گرفته می‌شود؛ با این حال، این موضوع محل مناقشه است، زیرا برخی از صاحب‌نظران، آلودگی صوتی را مستقل از آلودگی هوا دانسته و از تقسیم‌بندی مجزای آن حمایت می‌کنند (مشهدی، ۱۳۸۶).

۱-۲- عدالت آکوستیک

عدالت آکوستیک به معنای گسترش چتر حمایتی قانون‌گذار برای تأمین امنیت روانی افراد جامعه در برابر اصوات ناهنجار و نیز حمایت ویژه از اقشار آسیب‌پذیر است. این مفهوم در پی مدل‌سازی جامعه‌ای عاری از تبعیض صوتی و ایجاد ساختارهایی قانون‌مند برای کاهش انتشار آلاینده‌های صوتی، به‌ویژه در مناطق شهری با تراکم بالای صدا و نویز، است.

۲- قواعد حقوق بین‌الملل در زمینه آلودگی صوتی

برخلاف آلودگی هوا، آلودگی صوتی طبیعتاً جنبه‌ی برون‌مرزی کمتری داشته و بیشتر دارای ابعاد داخلی و درون‌مرزی است. با این حال، در برخی از اسناد بین‌المللی نیز به این موضوع اشاره شده است (مشهدی، ۱۳۸۶).

۲-۱- اعلامیه جهانی حقوق بشر

در ماده‌ی ۲۴ اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر، از «حق بر استراحت» به‌عنوان یکی از حقوق بنیادین بشر یاد شده است. این حق به‌نوعی دربرگیرنده‌ی حمایت از سلامت جسمی و روانی انسان و مصون ماندن از اصوات مزاحم است؛ چنان‌که کشورهای مختلف در قوانین داخلی خود، استانداردهای کمی سخت‌گیرانه‌تری را برای شب در نظر گرفته‌اند، به‌عنوان مثال در ایران، حد مجاز صدا در پهنه‌های مسکونی برای روز ۵۵ دسی‌بل و برای شب ۴۵ دسی‌بل تعیین شده است، تا بدین‌وسیله از آسایش روانی شهروندان در برابر آلاینده‌های صوتی محافظت کنند.

۲-۲- مقاله‌نامه‌ی محیط کار (آلودگی صوتی و ارتعاشات)

ماده‌ی ۴ مقاله‌نامه‌ی محیط کار به تعهدات دولت‌ها در قبال آسیب‌های ناشی از شغل کارگران اشاره دارد که آلودگی صوتی یکی از مصادیق مهم آن به‌شمار می‌رود. این مقرر با اتخاذ رویکردی حمایتی، پیشگیری از سوانح کاری را مدنظر قرار داده و آن را منوط به رعایت چارچوب‌ها و استانداردهای مذکور در بندهای همان ماده می‌داند.

۲-۳- کنوانسیون حقوق دریاها

در حوزه‌ی حقوق دریاها، با تفسیری موسع از ماده‌ی ۱۹۴ کنوانسیون ملل متحد درباره‌ی حقوق دریاها^۱ می‌توان مفهوم آلودگی صوتی را استخراج کرد. از سوی دیگر، نباید از نقش عرف به‌عنوان «حقوق سخت»^۲ در عرصه‌ی بین‌المللی غافل شد؛ چراکه قواعد عرفی نیز می‌توانند آلودگی صوتی را در چارچوب آلودگی محیط‌زیست دریایی ممنوع اعلام کنند (حسینی آزاد، ۱۴۰۲).

۳- بررسی آلودگی صوتی از منظر نظام حقوقی داخلی

۳-۱- قوانین عام

۳-۱-۱- قانون اساسی

پس از کنفرانس استکهلم ۱۹۷۲، بسیاری از کشورها درصدد گنجاندن موضوع محیط‌زیست در قوانین داخلی خود برآمدند. از حیث شکلی، این اقدام به شیوه‌های گوناگونی انجام شد: برخی از کشورها در قوانین عادی و برخی دیگر نیز در قوانین اساسی به آن پرداخته‌اند (رمضانی قوام‌آبادی، ۱۳۹۲).

آلودگی صوتی نیز به‌عنوان یکی از مصادیق مهم آلودگی محیط‌زیست، هرچند در اغلب قوانین اساسی به صراحت ذکر نشده است، اما می‌توان آن را از مفاهیم و اصول کلی استنباط کرد. البته، در قانون اساسی کنفدراسیون سوئیس صریحاً به این موضوع اشاره شده است.

اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مقرر می‌دارد: «در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط‌زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه‌ی عمومی تلقی می‌گردد. از این‌رو، فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط‌زیست یا تخریب غیرقابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.»

1. United nations convention on the law of the sea (UNCLOS)

2. hard law

این اصل با تکیه بر مفهوم توسعه‌ی پایدار، آلودگی محیط‌زیست را در معنای عام خود شامل آلودگی صوتی نیز می‌داند. با این حال، در قانون اساسی، تقدم صیانت از محیط‌زیست بر فعالیت‌های تجاری به طور مطلق پیش‌بینی نشده است؛ بلکه می‌توان از مفاد اصل برداشت کرد که تنها فعالیت‌های اقتصادی ملازم با «تخریب غیرقابل جبران» ممنوع هستند. به عبارت دیگر، از مفهوم مخالف این اصل چنین برمی‌آید که فعالیت‌های اقتصادی منجر به تخریب جبران‌پذیر محیط‌زیست، منع قانونی صریحی ندارند. علاوه بر این، اصل ۴۰ قانون اساسی نیز در زمینه‌ی مسئولیت ناشی از آلودگی صوتی قابل استناد است: «هیچ‌کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیله‌ی اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.»

مطابق قاعده لاضرر، این حکم در حوزه آلودگی صوتی نیز جاری است؛ بدین معنا که هیچ شخصی نمی‌تواند از اباحه‌های قانونی، نظیر بهره‌برداری از منابع یا کانون‌های صوتی، به گونه‌ای استفاده کند که موجب ضرر رساندن به دیگران شود. این اصل به روشنی بر تقدم منافع عمومی بر منافع فردی دلالت دارد (محمدزاده و حیدری، ۱۴۰۳).

۳-۱-۲- قانون مجازات اسلامی

در قانون مجازات اسلامی در ماده‌ی ۶۱۸، در بخش جرایم علیه اشخاص و اطفال، به نوعی و به صورت مقید به نتیجه، رفتارهای منجر به آلودگی صوتی جرم‌انگاری شده است. این ماده مقرر می‌دارد: «هر کس با هیاهو و جنجال یا حرکات غیرمتعارف یا تعرض به افراد موجب اخلال در نظم و آسایش و آرامش عمومی گردد یا مردم را از کسب و کار باز دارد، به حبس از سه ماه تا یک سال و تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد.»

این ماده را می‌توان یکی از مصادیق بارز سیاست جنایی ایران در قبال آلودگی صوتی دانست. در اینجا نتیجه‌ی رفتار باید منجر به اخلال در نظم و آسایش عمومی یا بازداشتن مردم از کسب و کار شود. یکی از نمونه‌های قابل تصور برای شمول این ماده، حالتی است که افراد در حال استراحت باشند و شخصی با هلهله، فریاد یا آوازخوانی موجب برهم زدن آرامش عمومی شود (گلدوزیان، ۱۳۹۴).

آلودگی صوتی می‌تواند منشأ انسانی مستقیم داشته باشد یا از طریق تحریک حیوانات و یا استفاده از آلات موسیقی ایجاد شود. با این حال، در زمینه‌ی جرم‌انگاری چنین رفتارهایی، به گفته‌ی جوئل فینبرگ،^۱ فیلسوف و نظریه‌پرداز آمریکایی، صرف رنجش یا احساس ناخوشایندی از یک رفتار، بدون آن که آسیبی به منافع اساسی افراد وارد شود، نمی‌تواند از منظر حقوقی مبنای جرم‌انگاری قرار گیرد؛ هرچند آن رفتار ممکن است بسیار آزاردهنده یا ناخوشایند باشد. نمونه‌ی رایج آن، صدای بلند رادیوی همسایه است که در عمل موجب ناراحتی و انزجار می‌شود، اما از منظر سیاست کیفری و جامعه‌شناسی کیفری، جرم‌انگاری آن همواره با مصلحت اجتماعی سازگار نیست. این دیدگاه با اصل تفسیر مضیق قوانین کیفری نیز قابل دفاع است. از سوی دیگر، می‌توان به جای اتکای صرف به سیاست کیفری، به سمت استفاده از ابزارهای مؤثر دیگری همچون سیاست‌های مالیاتی یا تنظیمی نیز حرکت کرد.

در کتاب دیات قانون مجازات اسلامی نیز در صورت احراز انتساب عرفی رفتار زیان‌بار به ضرر وارده، می‌توان برای شخص مسئولیت کیفری قائل شد؛ هرچند دیه به اعتقاد برخی از حقوق‌دانان ماهیتی بینابینی میان مسئولیت حقوقی و کیفری دارد. در این زمینه، مواد ۴۹۲ و ۴۹۳ قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارند: «جنایت در صورتی موجب قصاص یا دیه است که نتیجه‌ی حاصله مستند به رفتار مرتکب باشد، اعم از آن که به نحو مباشرت یا به تسبیب یا به اجتماع آن‌ها انجام شود.»

این حکم را می‌توان در راستای اصل عرفی حقوق محیط‌زیست، یعنی اصل «پرداخت آلوده‌کننده» تفسیر کرد؛ به این معنا که در صورت انتشار آلاینده‌های صوتی غیراستاندارد، اعمال مسئولیت کیفری نسبت به واحد آلاینده - علی‌رغم پیچیدگی‌های موجود - می‌تواند بر مبنای انتساب عرفی رفتار صورت گیرد.

در ماده‌ی دیگری از قانون مجازات اسلامی در بخش دیات مقرر شده است: «هرگاه در اثر جنایتی در مجرای شنوایی نقص دائمی ایجاد شود به نحوی که به‌طور کامل مانع شنیدن گردد، دیه شنوایی ثابت است و در صورتی که نقص موقتی باشد، ارش تعیین می‌شود.» (ماده ۶۸۶ ق.م.ا) این ماده نیز بر وجود رابطه‌ی سببیت عرفی تأکید دارد و به نوعی عنصر تقصیر را لحاظ نمی‌کند؛ به عبارت دیگر، صرف احراز رابطه‌ی سببیت از دیدگاه عرف برای اثبات دیه کافی است و تعدی و تفریط اصولاً شرط تحقق مسئولیت محسوب نمی‌شود. با این حال، در صورت احراز عنصر روانی و شرایط عمد، امکان اثبات قصاص نیز وجود دارد. برای مثال، اگر شخصی با آگاهی از بیماری قلبی فرد دیگری و با قصد حصول نتیجه، از طریق ایجاد هیاهو و تولید آلاینده‌های صوتی شدید موجب سلب حیات او شود، در صورت تحقق شرایط لازم، مرتکب قاتل عمد محسوب شده و می‌تواند به قصاص محکوم گردد. افزون بر این، در باب دیات، مواد ۶۰۵ و ۶۰۶ قانون مجازات اسلامی نیز با موضوع مورد بحث بی‌ارتباط نیستند. ماده‌ی ۶۰۵ مقرر می‌دارد: «پاره کردن پرده‌ی گوش موجب ارش است و اگر در اثر آن حس شنوایی نیز از بین برود یا نقصان پیدا کند، دیه‌ی آن نیز باید پرداخت شود.» بنابراین، در فرضی که عامل یا کانون آلودگی صوتی موجب آسیب به حس شنوایی یا پرده‌ی گوش شود، مرتکب ملزم به پرداخت دیه خواهد بود.

۳-۱-۳- قانون مدنی

در قانون مدنی و تحت قواعد ناظر بر مسئولیت مدنی، این دسته از موضوعات ذیل مفاهیمی نظیر مزاحمت و موجبات ضمان (اتلاف و تسبیب) قرار می‌گیرند که بر اساس آن‌ها می‌توان برای کانون و عامل آلاینده، مسئولیت مدنی قائل شد. چنانچه ارکان و شرایط عمومی مسئولیت مدنی (فعل زیان‌بار، وقوع ضرر و رابطه سببیت) محقق باشد، زیان‌دیده حق مطالبه‌ی جبران خسارات را دارد. در این صورت، عامل آلودگی ملزم به جبران خسارت بوده و یک رابطه حقوقی میان کانون آلاینده و زیان‌دیده شکل می‌گیرد.

ضررهای قابل جبران در حقوق مدنی شامل خسارات مالی، معنوی، جسمی و از دست رفتن منفعت (عدم‌النفع) است. با این حال، به دلیل ماهیت پیچیده و فنی آلودگی صوتی، احراز رابطه‌ی سببیت و میزان دقیق خسارت برای قضات دشوار است. ماده‌ی ۱۳۲ ق.م.ا و اصل لاضرر در ارتباط با مسئولیت‌های مدنی سازندگان ساختمان‌ها با محوریت توجه به مجاورین در برابر اصوات ناشی از ساخت‌وساز است. در این مقوله، به‌خصوص مدل‌سازی عدالت آکوستیک مستلزم توانمندی‌سازی شهروندان و مسئولیت‌پذیری سازندگان است (جوکار، ۱۴۰۵).

در خصوص ارزیابی خسارات زیست‌محیطی نیز برخی صاحب‌نظران معتقدند که این خسارات به‌طور کلی قابلیت ارزش‌گذاری مالی ندارند. از این منظر، تقویم ریالی این خسارات به معنای «فروش جرم» است که خود می‌تواند مفسده‌انگیز باشد؛ چراکه ممکن است این رویکرد به راهکاری نامشروع برای دهک‌های مرفه جامعه تبدیل شود تا با پرداخت جریمه‌ی مالی، به فعالیت‌های آسیب‌رسان خود به محیط‌زیست ادامه دهند (صارمی و رضاپور، ۱۳۹۲).

۳-۲- قوانین خاص

قوانین خاص نقش مهم و اساسی در چارچوب‌گذاری آلودگی صوتی ایفا کرده‌اند. سیر تحول این قوانین در حقوق داخلی به ترتیب تصویب، به شرح زیر است:

۳-۲-۱- آیین نامه امور خلافی

به استناد ماده‌ی ۲۷۶ قانون مجازات عمومی، آیین نامه امور خلافی مشتمل بر ۶ ماده در سال ۱۳۲۴ به تصویب رسید. در بند ۹ ماده‌ی نخست، به موضوع آلودگی صوتی اشاره شده و برای آن مجازات ۲ تا ۵ روز حبس تأدیبی و نیز جزای نقدی تا ۱۰۰ ریال پیش‌بینی شده است. در این بند آمده است که این اشخاص مستوجب مجازات‌اند: «اشخاصی که همهمه و غوغا و صداهای ناهنجار (ولو برای فروش متاع خود) برپا کرده یا در همهمه و غوغای دیگری شرکت نمایند و همچنین کسانی که در شوارع و معابر عمومی عربده بکشند یا تظاهرات مستانه نمایند.»

۳-۲-۲- آیین نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴

در آیین نامه فعلی راهنمایی و رانندگی (اکنون حدود یک قرن از تصویب نخستین نظام‌نامه راهنمایی و رانندگی در ایران می‌گذرد) در متن مقررات به‌طور مستقیم از «آلودگی صوتی» نام برده نشده است، لیکن در برخی مواد می‌توان مفهوم آلودگی صوتی ناشی از وسایل نقلیه را استنباط کرد. از جمله:

ماده ۹۴ (بند مربوط به نقص فنی): «نقص فنی عبارت است از هر نوع نقصان یا تغییر در وضعیت ظاهری و فنی وسیله‌ی نقلیه که موجب کاهش ضریب ایمنی در رانندگی یا افزایش بیش از حد مجاز گازهای آلاینده هوا و یا آلودگی بیش از حد مجاز صدا گردد.»

ماده ۴۴: «معاینه و آزمایش فنی وسایل نقلیه اعم است از تشخیص اصالت، سلامت زیست‌محیطی، فنی، تجهیزاتی و ایمنی وسایل نقلیه.»

در آیین نامه سابق راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۴۷، به‌صراحت بر ممنوعیت «نصب بوق‌های شیپوری و بلبلی و هر وسیله‌ای برای اخبار صوتی و یا صدای ناهنجار و بوق ممتد و غیرضروری و مکرر» تأکید شده بود.

۳-۲-۳- قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست

قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست به‌صراحت به موضوع آلودگی صوتی پرداخته و کنترل و ضابطه‌مند کردن این پدیده را یکی از وظایف سازمان حفاظت محیط‌زیست می‌داند.

ماده ۶: «سازمان، علاوه بر وظایف و اختیاراتی که در قانون شکار و صید برای سازمان شکاربانی و نظارت بر صید مقرر بوده است، دارای وظایف و اختیارات زیر می‌باشد: تعیین شیوه‌های جلوگیری از پخش و ایجاد صداهای زیان‌آور برای محیط‌زیست.»

ماده ۱۰: «مقررات مربوط به جلوگیری از آلودگی یا تخریب محیط‌زیست، پیشگیری از پخش و ایجاد صداهای زیان‌آور و همچنین، ضوابط تعیین معیارها و میزان آلودگی (موضوع ماده ۹ این قانون) و محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های مربوط به حفظ، بهبود و بهسازی محیط‌زیست، به‌موجب آیین‌نامه‌هایی خواهد بود که به تصویب کمیسیون‌های تخصصی کشاورزی و منابع طبیعی، بهداشتی و دادگستری مجلسین می‌رسد.»

۳-۲-۴- آیین نامه نصب و استفاده از بلندگو

با توجه به ماده‌ی ۲۷۶ قانون مجازات عمومی، ماده‌ی ۱۱ اصلاحی قانون کیفر عمومی و ماده‌ی ۴ الحاقی به قانون آیین دادرسی کیفری، آیین نامه نصب و استفاده از بلندگو به تصویب رسید. بر اساس ماده‌ی ۳ این آیین نامه، نصب بلندگو باید به نحوی باشد که موجب مزاحمت برای افراد و اختلال در نظم عمومی نگردد. همچنین، در ماده‌ی ۵ مقرر شده

است که استفاده از بلندگوی رادیو در ساعات ممنوعه، در صورتی که موجب مزاحمت برای دیگران شود، ممنوع است.

قانون هوای پاک مصوب ۱۳۹۶ (قانون فعلی) نیز در ماده‌ی ۲۹ و به‌ویژه در تبصره‌ی دوم به‌صراحت به موضوع آلودگی صوتی پرداخته است: «ایجاد هرگونه آلودگی صوتی توسط منابع ثابت و متحرک، ممنوع می‌باشد.» در مورد منابع ثابت، مرتکب به جزای نقدی درجه هفت موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود.

در سال ۱۳۹۷ آیین‌نامه اجرایی ماده‌ی ۲۹ قانون هوای پاک به تصویب هیئت وزیران رسید. در ماده‌ی ۱ این آیین‌نامه، اصطلاحات زیر تعریف شده‌اند:

الف) قانون: قانون هوای پاک مصوب ۱۳۹۶،

ب) سازمان: سازمان حفاظت محیط‌زیست،

پ) آلودگی صوتی: پخش و انتشار هرگونه صدا و ارتعاش بیش از حد مجاز،

ت) منابع و کانون‌های آلودگی صوتی: انواع منابع ثابت و متحرک مولد صدا و ارتعاش بیش از حد مجاز،

ث) عامل آلودگی صوتی: هر شخص حقیقی یا حقوقی که اداره یا تصدی منابع و کانون‌های آلودگی صوتی را بر عهده داشته باشد.

در این آیین‌نامه، تعریف مستقلی از «صوت» ارائه نشده است؛ در حالی که در آیین‌نامه پیشین، صوت به‌صورت دقیق‌تری تعریف شده بود. مطابق آن تعریف، «صدا یا صوت عبارت است از امواج طولی که از ارتعاش سریع اجسام و مواد، اعم از جامد، مایع و گاز، تولید می‌شود.»

البته، می‌توان چنین استنباط کرد که قانون‌گذار به دلیل بدیهی بودن مفهوم صوت، نیازی به تصریح مجدد آن ندیده است. با این حال، ارائه‌ی تعریفی روشن و دقیق از سوی قانون‌گذار می‌تواند در شفافیت مفاهیم و جلوگیری از برداشت‌های متفاوت مفید باشد. قانون، در صورت تعریف دقیق مفاهیم فنی و تخصصی، می‌تواند ابزار قدرتمندی برای تحقق عدالت اکوستیک فراهم آورد و از تشتت در تفسیرها و آرای قضایی در این حوزه جلوگیری کند.

در مقام مقایسه، آیین‌نامه‌ی پیشین در تعریف آلودگی صوتی از جامعیت کافی برخوردار نبود، اما در آیین‌نامه‌ی فعلی این خلأ تا حد زیادی برطرف شده است. در آیین‌نامه‌ی سابق، آلودگی صوتی چنین تعریف شده بود: «آلودگی صوتی عبارت است از پخش و انتشار هرگونه صوت، صدا یا ارتعاش بیش از حد مجاز و مقرر در فضای باز (غیرسرپوشیده)» (مشهدی، ۱۳۸۶). در این تعریف، مفهوم آلودگی صوتی در فضاهای بسته مانند مترو، پاساژها، سالن‌های ورزشی سرپوشیده یا حتی مجتمع‌های آپارتمانی قابل شمول نبود.

در مقابل، آیین‌نامه‌ی اجرایی ماده‌ی ۲۹ قانون هوای پاک، تعریف جامع‌تری ارائه داده است: «آلودگی صوتی عبارت است از پخش و انتشار هرگونه صدا و ارتعاش بیش از حد مجاز.» در این تعریف، محدودیت «فضای باز» حذف شده است که نشان‌دهنده‌ی دقت بیشتر قانون‌گذار در تنظیم مقررات و جلوگیری از تفاسیر محدودکننده از حکم قانونی است.

همچنین، در بند «ث» ماده‌ی ۱، با تعریف «عامل آلودگی صوتی» به‌عنوان هر شخص حقیقی یا حقوقی که اداره یا تصدی منابع و کانون‌های آلودگی صوتی را بر عهده دارد، خلأ آیین‌نامه پیشین تا حد زیادی جبران شده است. این موضوع با اصلاحات قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۹۲ نیز هم‌خوانی دارد؛ چراکه در این قانون، مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در کنار اشخاص حقیقی به‌رسمیت شناخته شده است.

بر اساس ماده‌ی ۱۴۳ قانون مجازات اسلامی: «در مسئولیت کیفری، اصل بر مسئولیت شخص حقیقی است و شخص حقوقی در صورتی دارای مسئولیت کیفری است که نماینده‌ی قانونی آن به نام یا در راستای منافع شخص حقوقی مرتکب جرم شود. مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی مانع مسئولیت اشخاص حقیقی مرتکب جرم نیست.»

در آیین‌نامه‌ی اجرایی (ماده ۲)، ممنوعیت ایجاد آلودگی صوتی به صورت عام و فراگیر مطرح شده است. مفهوم عدالت آکوستیک نیز در همین چارچوب قابل طرح است؛ بدین معنا که با بررسی ابعاد قانونی آلودگی صوتی و تطبیق آن با مصادیق خارجی، تلاش شود با رویکردی حمایتی، حق برخورداری از محیط زیست سالم برای اقشار مختلف جامعه تضمین گردد. لازم به ذکر است که اندازه‌گیری صدا همچنان با واحد دسی بل (dB) انجام می‌شود.

یکی از وظایف سازمان حفاظت محیط زیست، نظارت بر منابع و کانون‌های آلاینده است. این سازمان همچنین میزان آلودگی واحدهای آلاینده را تعیین کرده و با اعطای مهلت مناسب، سعی در کاهش آلودگی صوتی دارد.

در آیین‌نامه‌ی سابق، منابع و کانون‌های آلودگی صوتی به‌طور تمثیلی چنین برشمرده شده بودند:

- نیروگاه‌ها و پالایشگاه‌ها
- کارخانه‌ها و کارگاه‌ها
- وسایل نقلیه‌ی موتوری اعم از هوایی، دریایی، زمینی و زیرزمینی
- فرودگاه‌ها، پایانه‌های حمل و نقل و توقف‌گاه‌های دائمی وسایل نقلیه‌ی موتوری
- تعمیرگاه‌های وسایل نقلیه و واحدهای صنفی مرتبط
- میادین تیر و محل‌های تمرین نظامی
- سایر منابع مانند ژنراتورها، موتورهای تولید برق، نصب بلندگو در اماکن عمومی و هر عمل یا ترک فعلی که موجب ایجاد آلودگی صوتی شود.

در آیین‌نامه فعلی، به جای ذکر مصادیق متعدد، به صورت کلی و غیرموردی به منابع آلودگی صوتی اشاره شده است. از نظر کاربری شهری نیز حدود مجاز آلودگی صوتی در پهنه‌های مختلف متفاوت است، از جمله:

- پهنه مسکونی
- پهنه مختلط (تجاری - مسکونی)
- مراکز تجاری - اداری
- پهنه فعالیت (تجاری، خدماتی یا صنعتی)
- پهنه صنعتی

۱. پهنه مسکونی: پهنه‌ای است که کاربری غالب آن مسکونی بوده و کارکرد اصلی آن سکونت است. در عین حال، کاربری‌های مربوط به فعالیت‌های پشتیبان برای تأمین نیازهای روزمره و اولیه ساکنان محلات را نیز در خود جای می‌دهد. در پهنه مسکونی، تأمین آسایش، آرامش و امنیت ساکنان، مبنای انتخاب کاربری‌های مجاز برای استقرار در این محدوده محسوب می‌شود. تنوع پهنه‌های مسکونی ناشی از تفاوت‌های بارز در تراکم ساختمانی، ابعاد قطعات مسکونی، تعداد طبقات، تعداد واحدهای مسکونی در هر هکتار، عرض معابر و سایر شاخص‌های کالبدی است.

۲. پهنه مختلط (تجاری - مسکونی): این پهنه مشتمل بر بخش‌هایی از شهر است که در اثر رشد تدریجی فضاهای کار و فعالیت در بافت‌های مسکونی شکل گرفته و حاصل استقرار هم‌زمان کاربری‌های سکونتی و فعالیت‌های اقتصادی و خدماتی است.

۳. مراکز تجاری - اداری: شامل قسمت‌هایی از شهر است که عمدتاً دارای کاربری تجاری صرف یا کاربری‌های اداری و خدماتی مرتبط با آن می‌باشد؛ مانند بازارها، پاساژها و مراکز خرید.
۴. پهنه فعالیت (مسکونی - صنعتی): این پهنه شامل بخش‌هایی از شهر است که وجه غالب آن کار و فعالیت بوده و به‌ویژه کاربری‌های تجاری و خدماتی در آن غلبه دارد. سکونت در این پهنه یا ممنوع است یا محدود و تابع نظم عمومی کار و فعالیت می‌باشد. این پهنه دارای زیرپهنه‌های متمایزی است که در هر یک، غلبه یکی از کاربری‌های تجاری، اداری، خدماتی، صنعتی یا ترکیبی از آن‌ها در مقیاس‌های مختلف شهری مشاهده می‌شود.
۵. پهنه صنعتی: پهنه‌ای است با کاربری صنعتی که مطابق ضوابط زیست‌محیطی، استقرار آن در محدوده‌ی شهری مجاز نبوده و بر اساس مطالعات زیست‌محیطی، باید با فاصله‌ای مناسب در خارج از شهر یا نواحی مسکونی قرار گیرد. کارگاه‌های مزاحم شهری، کاربری‌های کارخانه‌ای، تولیدی و خدمات صنعتی عموماً در این محدوده واقع می‌شوند.

جدول ۱. آلودگی در پهنه‌های مختلف

ردیف	منطقه	تراز متوسط روز (صبح ۷ تا شب ۱۰)	تراز متوسط شب (شب ۱۰ تا صبح ۷)
۱	پهنه مسکونی	۵۵	۴۵
۲	پهنه مختلط (تجاری - مسکونی)	۶۰	۵۰
۳	مراکز تجاری - اداری	۶۵	۵۵
۴	پهنه فعالیت (تجاری، خدماتی یا صنعتی)	۷۰	۶۰
۵	پهنه صنعتی	۷۵	۶۵

مطالعات نشان می‌دهند که بیشترین میزان آلودگی صوتی معمولاً در پهنه‌های تجاری - اداری مشاهده می‌شود. طبق برخی گزارش‌ها، بزرگراه همت در تهران از جمله محورهایی است که میزان آلودگی صوتی در آن نسبت به سایر بزرگراه‌ها بیشتر گزارش شده است (فروید و رستمی، ۱۳۸۹).

با وجود این مقررات، آیین‌نامه‌ی مذکور تنها در کنار سایر قوانین می‌تواند نقش بازدارنده‌ی مؤثری ایفا کند. برای مثال، اگر صدایی در حدود استاندارد (مثلاً در بازه‌ی زمانی ۷ صبح تا ۱۰ شب تا سقف ۵۵ دسی‌بل) تولید شود اما برای برخی افراد آزاردهنده باشد، امکان استناد به ماده‌ی ۶۱۸ قانون مجازات اسلامی همواره وجود ندارد؛ زیرا عنصر قانونی جرم اخلال در نظم عمومی لزوماً تحقق نمی‌یابد. از سوی دیگر، نظریه‌ی «کردار آزاردهنده» با توجه به افزایش تراکم جمعیت شهری با چالش‌هایی مواجه است؛ چراکه واکنش افراد نسبت به آلودگی صوتی یکسان نیست. برخی گروه‌های آسیب‌پذیر بیش از دیگران تحت تأثیر این پدیده قرار می‌گیرند و این امر می‌تواند حق برخورداری آنان از محیط‌زیست سالم را خدشه‌دار کند.

در حوزه‌ی مسئولیت مدنی نیز اثبات رابطه‌ی سببیت میان آلودگی صوتی و ورود ضرر، به دلیل ماهیت پیچیده‌ی این پدیده، همواره آسان نیست. از این‌رو، همچنان نوعی خلأ حمایتی در این زمینه مشاهده می‌شود که می‌تواند فاصله‌ای میان واقعیت اجتماعی و مفهوم عدالت اکوستیک ایجاد کند.

یکی از ابزارهای سیاست‌گذاری زیست‌محیطی که می‌تواند در این زمینه مورد استفاده قرار گیرد، مالیات سبز است. در صورت شمول آلودگی صوتی در این نوع مالیات‌ها، می‌توان بخشی از هزینه‌های اجتماعی ناشی از آن را بر دوش واحدهای آلاینده قرار داد. در این چارچوب، نظریه‌ی آرتور پیگوا^۱ با در نظر گرفتن هزینه‌های اجتماعی فعالیت‌های

آلاینده و درونی‌سازی آن در قیمت کالا و خدمات، راهنمای مهمی برای سیاست‌گذاران زیست‌محیطی محسوب می‌شود.

با استفاده از اهرم مالیات سبز، هزینه‌های زیست‌محیطی ناشی از آلودگی به بنگاه اقتصادی منتقل می‌شود و در نتیجه، آثار منفی بلندمدت آن که ممکن است به شکست بازار منجر شود، کاهش می‌یابد یا دست کم مورد توجه واحدهای آلاینده قرار می‌گیرد. نمونه‌ای از این وضعیت، افرادی هستند که در فرایند تولید نقشی ندارند، اما از پیامدهای آلودگی صوتی متأثر می‌شوند؛ برای مثال، کودک مبتلا به اوتیسم که خانواده‌ی او هیچ منفعتی از فعالیت واحد آلاینده نمی‌برند، اما از انتشار صداهای مزاحم متضرر می‌شود (شاهنوشی و مقیمی، ۱۳۹۴).

از سوی دیگر، در برخی موارد منشأ آلودگی صوتی اشخاص حقیقی هستند که به دلیل الگوهای فرهنگی نادرست یا برداشت‌های ناصحیح از برخی رفتارهای اجتماعی، خود به کانون آلودگی تبدیل می‌شوند؛ مانند برخی رفتارها در مراسم چهارشنبه‌سوری یا بوق زدن‌های غیرضروری در مراسم عروسی و هنگام خداحافظی در مناطق مسکونی.

در چنین مواردی، کاهش اتکای صرف به سیاست‌گیری و استفاده از ابزارهای اقتصادی و فرهنگی می‌تواند مؤثرتر باشد. این موضوع، به‌ویژه با توجه به حضور گروه‌های آسیب‌پذیر مانند نوزادان، سالمندان، زنان باردار، افراد مبتلا به اوتیسم، افراد هاپراکوزیس^۱، افراد مبتلا به میسوفونیا^۲ بیماران قلبی، افراد مبتلا به اختلال کم‌توجهی یا بیش‌فعالی، افراد دچار اختلال پانیک و حتی حیوانات، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

مجموع این ملاحظات نشان می‌دهند که آلودگی صوتی یکی از چالش‌های مهم زندگی شهری مدرن است و صرف تعیین استانداردهای کمی نمی‌تواند به‌طور کامل چارچوب‌های حقوقی آن را پوشش دهد. پیچیدگی این پدیده سبب شده است که بسیاری از کشورها همچنان در یافتن راه‌حل‌های جامع و ایده‌آل برای مدیریت آن با دشواری‌هایی مواجه باشند.

نتیجه‌گیری

در حوزه‌ی آلودگی صوتی، اغلب کشورها با وضع قوانین خاص، این پدیده را پیش‌بینی و حدود کمی (استانداردهای عددی) برای آن تعیین کرده‌اند. با این حال، پیچیدگی موضوع اقتضا می‌کند که نتوان به‌طور جامع و دقیق پاسخ‌گوی تضييع حقوق اشخاص آسیب‌پذیر یا افرادی که آستانه‌ی تحمل پایین‌تری در برابر اصوات مزاحم دارند، بود. لذا، با بهره‌گیری از ظرفیت قوانین مادر - اعم از قوانین کیفری و مدنی - و اعمال مالیات بر کانون‌های آلاینده، می‌توان به‌طور مؤثری از انتشار غیراستاندارد صدا جلوگیری کرد یا آن را تعدیل نمود.

افزون بر این، در بسیاری از موارد، رفتارهای مزاحم و مخل نظم عمومی با تکیه بر عرف و معیارهای شخصی دقیق سنجیده می‌شوند و توجه قضات در صدور آرا نیز بیش از پیش به سوی معیارهای عرفی معطوف شده است. با این حال، گنجاندن مفاهیم کیفی، مانند صدای آزاردهنده یا عرفاً آسیب‌زا، در کنار معیارهای کمی در آیین‌نامه‌ها، می‌تواند از ابهام مقررات کاسته و بر کارایی آن‌ها بیفزاید. این رویکرد نوآورانه در مواجهه با چالش‌های متنوع زیست‌محیطی در بُعد آلودگی صوتی، به‌عنوان یک عامل بازدارنده مؤثر عمل کرده و «عدالت آکوستیک» را بدون تبعیض پیاده‌سازی می‌نماید.

۱. (Hyperacusis) نوعی بیماری شنوایی است که باعث حساسیت شدید به صدا می‌شود. بیمار در نتیجه‌ی این بیماری، صداهای روزمره مانند آب جاری را بسیار بلند می‌شنود.

۲. صدابیزاری (Misophonia) یا تنفر از صدا، اختلالی عصبی است که فرد مبتلا به آن با شنیدن بعضی صداهای خاص دچار احساسات منفی شدیدی مانند عصبانیت، گریختن، تنفر و انزجار می‌شود. این صداها می‌توانند آرام یا بلند باشند.

منابع

- جوکار، نازنین زهرا. (۱۴۰۵). مسئولیت سازندگان ساختمان و حقوق مجاورین ناشی از آلودگی صوتی ساخت و سازها. *فصلنامه تمدن حقوقی*.
- حسینی آزاد، سیدعلی. (۱۴۰۲). حمایت از نهنگ‌ها در برابر آلودگی صوتی به موجب حقوق بین‌الملل محیط‌زیست دریایی. *مجله حقوق بین‌المللی*، ۴۰(۷۲)، ۱۲۳-۱۵۰.
- حیدری، حسن، و محمدزاده، مهدی. (۱۴۰۳). بررسی اصل چهلم قانون اساسی از منظر قاعده منع سوءاستفاده از حق. *هفتمین کنفرانس بین‌المللی فقه و حقوق و وکالت و علوم اجتماعی در اصفهان ایران*.
- رمضانی قوام‌آبادی، محمدحسین. (۱۳۹۲). حفاظت از محیط‌زیست در حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران. *نشریه دیدگاه‌های حقوق قضایی*، ۶۳(۶۳)، ۹۳-۱۴۰.
- شاهنوشی، ناصر، و مقیمی، مریم. (۱۳۹۴). *درآمدی بر مالیات سبز*. انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- شفیعی ثابت، سعید. (۱۳۹۷). آلودگی صوتی به عنوان عامل استرس‌زا در گونه‌های جانوری آبزی. *مجله زیست‌شناسی ایران*، ۱۳۰-۱۳۴، (۲ و ۱) ۲.
- صارمی، مهناز، و رضاپور، تارا. (۱۳۹۲). اثرات غیرشنیداری ناشی از آلودگی صوتی محیط‌زیست. *مجله دانشگاه علوم پزشکی کرمان*، ۲۰(۳)، ۳۱۲-۳۲۵.
- غفاری چراتی، صالح، و برزمینی، وحیده. (۱۳۹۵). مسئولیت مدنی و کیفری ناشی از آلودگی‌های صوتی. *همایش ملی حقوق سبز با تأکید بر چالش‌های زیست‌محیطی مناطق شمالی کشور*.
- فروهید، میراسماعیل، و رستمی، محسن. (۱۳۹۷). تحلیل آلودگی‌های زیست‌محیطی با تأکید بر آلودگی شهر تهران. *هشتمین کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار عمران و بازآفرینی شهری*.
- فقیه حبیبی، علی. (۱۳۹۶). بررسی حق بر سلامت اجتماعی نسبت به آلودگی صوتی ناشی از تردد هواپیمایی. *فصلنامه علمی پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد واحد شوشتر*، ۱۱(۴)، ۲۶۱-۲۸۶.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۹۲). *محشای قانون مجازات اسلامی (چاپ چهارم)*.
- مشهدی، علی. (۱۳۸۶). بررسی و شناسایی جنبه‌های حقوقی آلودگی صوتی؛ از قواعد داخلی تا تلاش‌های بین‌المللی. *پژوهشکده علوم محیطی*، ۵(۱)، ۵۳-۶۶.
- Erbe, J. A., & Thomas, J. A. (2022). *Exploring animal behavior through sound* (Vol. 1). Springer International Publishing.
- Goines, L., & Hagler, L. (2007). Noise pollution: A modern plague. *South Med Journal*, 100(3), 287-94.
- World Health Organization (WHO). (2018). Environmental noise guidelines for the European region. *WHO Regional Office for the Europe*.

استناد به این مقاله: یحیایی سمنان، میلاد. (۱۴۰۵). تحلیلی بر حقوق آلودگی صوتی با تأکید بر تحولات اخیر و اجرای عدالت آکوستیک. *فصلنامه تحقیقات نوین میان‌رشته‌ای حقوق*، ۶(۱)، ۹۱-۱۰۴.

Modern Interdisciplinary Research in Law is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.